

Rechtskundig Weekblad

Verschijnt elken Zondag

Vereeniging zonder winstgevend doel

Abonnementsprijs: 100 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Alle rechterlijke uitspraken, artikels en andere bijdragen, alsook boeken ter bespreking te zenden aan den secretaris-hoofdopsteller

Mr RENÉ VICTOR

Italiëlei, 99, Antwerpen

Opgaaf betreffende intekening en adreswijziging, aanvraag van losse nummers en alle mededeelingen betreffende het beheer te zenden aan den secretaris-schatbewaarder

Mr JOHN STOCKMANS

Lange Leemstraat, 99, Antwerpen

HET WERK VAN ADOLPHE PRINS

door Mr RENÉ VICTOR,

Docent aan de Universiteit te Brussel

Op Zaterdag, 15 dezer, wordt er in de lokalen der rechtsfaculteit van de Universiteit te Brussel een plechtige zitting gehouden, gewijd aan de nagedachtenis van Adolphe Prins, die, in leven, niet enkel een van de meest vooraanstaande professoren was van deze universiteit, doch die tevens algemeen erkend wordt als een der zuiverste glories van de rechtswetenschap in ons land.

Een groep oud-leerlingen en bewonderaars van den betreunden hoogleeraar heeft het initiatief genomen tot het inrichten van dit huldebetoog. Spoedig heeft dit initiatief zich uitgebreid tot een breede schaar belangstellenden en bij diegenen, die het eere-comiteit van deze betooging samenstellen, vinden wij de namen van de aanzienlijkste hoogwaardigheidsbekleeders en geleerden van binnen- en buitenland.

Op een plechtige zitting, die in de universiteit zal gehouden worden, zullen redevoeringen worden uitgesproken door de heeren Paul Hymans, voorzitter van den beheerraad der universiteit en Minister van Buitenlandsche Zaken, en Leon Cornil, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie. Een beeld van Prof. Prins zal geplaatst worden in een auditorium der rechtsfaculteit en tevens zal als blijvend aandenken een boek worden uitgegeven, getiteld « L'œuvre d'Adolphe Prins », waarin talrijke uittreksels uit zijn omvangrijk werk zullen worden herdrukt met commentaar door de heeren Hymans en Servais.

Wij houden er aan te dezer gelegenheid in het Rechtskundig Weekblad een kort overzicht te laten

verschijnen van het werk van Adolphe Prins en te wijzen op de zeer groote beteekenis ervan.

* * *

De staatkundige wetenschap en de criminalogie; op deze beide gebieden bewoog zich de activiteit van Adolphe Prins en hij is er in gelukt dit zeldzaam resultaat te bereiken op het eene gebied zoowel als op het andere, een beroemdheid te worden, waarvan de faam zich heeft uitgebreid verre buiten de grenzen van ons land. De beoefening van het strafrecht is gedurende het grootste gedeelte van zijn leven zijn dagelijksche bezigheid geweest. Niet alleen heeft hij gedurende lange jaren aan de universiteit te Brussel het strafrecht en de strafrechtspleging gedoceerd, doch in zijn hoedanigheid van inspecteur-generaal der gevangenen bij het Ministerie van Rechtswezen kwam hij voortdurend op praktische wijze in aanraking met de moeilijke en tragische vraagstukken die in de criminologie gesteld worden aan den geleerde en aan den wetgever. Het doorgronden van deze problemen met een zoo breede visie en een zoo uitgebreide kennis als hem eigen waren, zou stellig voldoende geweest zijn om de wetenschappelijke bedrijvigheid van een zeer actief leven volledig op te slorpen. Doch, alsof het terrein van deze specialiteit nog te eng geweest ware voor den verterenden ijver van zijn zoekenden geest, heeft hij zich in een reeks werken van zeer hoogstaande waarde gewijd aan de studie van de grondproblemen onzer maatschappelijke organisatie en onzer staatkundige instellingen.

Zoowel in de algemeene staatsleer als in het strafrecht heeft hij een hoogte bereikt tot dewelke slechts weinige van onze Belgische geleerden konden genaken. Op de beide terreinen van zijn wetenschappelijke werkzaamheid vinden we dezelfde bijzondere hoedanigheden, die ons zijn werk zoo lief maken: de lichtende klaarheid van zijn uiteenzetting, waardoor de meest ingewikkelde vraagstukken helder worden als het water der bron; zijn scherp doorzicht, waarmede hij doordringt tot de diepere oorzaken van de verschijnselen op sociaal gebied en de verborgenheden der sociale mysteries voor ons openbladert als een boek; zijn heerlijken stijl, die u medesleept en vervoert; zijn reusachtige kennis en enorme belesenheid, waardoor zijn geest vanuit de hoogte heel het domein van het recht beheerscht; zijn werkelijkheidszin, waarmee hij, wars van alle abstractie, de wetenschappelijke theorie voortdurend toetst aan de realiteit; en eindelijk zijn vaste en volgehouden methode, tegelijkertijd historisch en sociologisch, die zijn geschriften maakt tot monumenten van eruditie en tevens tot rijke schatkamers van fijne en doordringende feitenobservatie.

* * *

Nadat hij reeds in 1871 in samenwerking met Prof. Pergameni een werk had uitgegeven over het vooronderzoek in strafzaken, alsook enkele kleinere studies over bijzondere vraagstukken van strafrechtelijken aard, verscheen in 1884, een jaar dat zoo beroerd geweest is in de politieke geschiedenis van ons land, zijn eerste groot werk over « La démocratie et le régime parlementaire ».

Na een breedgeborsteld tafereel te hebben opgehangen van het maatschappelijk leven in ons land te dien tijde, wijst hij op het nadeel dat voortspruit uit de al te abstracte opvattingen, die gehuldigd worden op sociaal gebied, hij toont de onmacht aan van het gezag zooals dat zich ontwikkelt in het parlementair regiem met het euvel der voortdurende uitbreiding van de bureaucratie. Hij klaagt het overdreven individualisme aan, dat zich doet gelden in de hedendaagsche maatschappij, alsook het voortdurend slinken van het gehalte der volksvertegenwoordiging in het parlement. En de beschouwingen die hij aangaande al deze punten ontwikkelde vóór zoovele jaren reeds, zijn meer dan ooit in onze dagen van brandende actualiteit. Hoe valt er aan dien toestand te verhelpen, is de vraag die Prins tracht te beantwoorden door het denken en zoeken van gensch zijn leven. Volgens hem bestaat er een allereerste noodzakelijkheid zich niet blind te staren op de abstracte beginselen der Fransche omwenteling, die volledig gebroken hebben met heel de sociale ontwikkeling, zooals ze gegroeid was uit de vroegere eeuwen. Door bezinning over het verleden van onze gewesten, door historisch onderzoek naar

de grondslagen der democratie, zooals ze zich in den loop der tijden in onze provinciën heeft doen gelden, dient de afgesneden draad weder aangeknoopt. Dit beginsel, dat hij huldigt in zijn eerste boek over de staatkundige wetenschap, zal hem verder steeds bijblijven in zijn volgend werk: het hedendaagsch staatkundig leven toetsen aan den historischen groei en tevens aan de reële werkelijkheid. En uitgaande van dit standpunt, geeft Prins ons in zijn boek over de democratie en het parlementair regiem een lumineuse uiteenzetting van de primitieve democratische organisatie op het plateland en in de oude steden en schenkt hij ons een beschrijvend onderzoek naar de waarde van de corporatieve instellingen in de middeleeuwen en van de drijvende krachten, die hieruit voortsproten voor het maatschappelijk leven. Onverholen betuigt Prins zijn zeer groote sympathie en zijn warme waardeering voor deze middeleeuwsche sociale organisatie, die toeliet aan de minderen, zoowel als aan de meerderen, ieder op zijn gebied, een vooraanstaanden rol te spelen, die niet het individu liet verloren gaan in de groote massa, zooals dit thans gebeurt en die er voor zorgde dat niet voortdurend iedereen het verlangen koesterde boven zijn socialen stand uit te komen. In dit corporatief systeem vindt Prins meer oprechtheid, meer arbeidsvreugde, meer zin voor eer en waardigheid dan in ons maatschappelijk leven. In de plaats van de doorgedreven centralisatie, die wij thans kennen, stelt hij zich met liefde die oneindige verscheidenheid voor van kleine sociale groepeerings, die elk waren als een warmen haard waaraan iedereen zich kon koesteren en waardoor het levensgeluk voor allen in belangrijke mate verhoogd werd.

Het is een zonderling verschijnsel na te gaan hoe sommige hoofdstukken van Prins een volstrekte gelijkens vertoonen met een boek zooals b.v.: « Der wahre Staat », van Othmar Spann, waarop de aanhangers van de corporatieve staatsgedachte in dezen tijd zich met voorliefde beroepen. Hetzelfde ideaal zweeft beiden voor de oogen en wanneer men dergelijken parallelen gedachtengang ziet, mijmert men noodzakelijk over de zienersgave van Ad. Prins, die vóór vijftig jaar met hart en ziel ideeën verdedigde die toen volledig schenen in te gaan tegen de staatkundige opvattingen van den tijd, doch die in onze dagen op het voorplan van de politieke actualiteit zijn gekomen.

Prins onderzoekt verder op welke wijze in het corporatief regiem de vertegenwoordiging geschiedde, o.a. in onze middeleeuwsche stedelijke democratiën en hij maakt hier het klaar onderscheid tusschen verkiezing en vertegenwoordiging, dat ook thans zoo actueel is. Hoog boven de verkiezing, die enkel steunt op het getal en de beslissing zoozeer

overlaat aan toeval, beïnvloeding en omkooprij, stelt hij de werkelijke vertegenwoordiging der sociale belangen, waardoor het gezag op soliede wijze verbonden wordt met de levende krachten in het volk, opdat aldus het begrip der volkssouvereïniteit niet zonder zin zou wezen. In breede trekken geeft Prins ons in zijn eerste boek over de democratie een uiteenzetting van het vertegenwoordigend stelsel doorheen de geschiedenis en met het zoeklicht zijner reusachtige kennis toont hij ons duidelijk aan hoe, zoowel in de antieke democratiën als in de ontwikkeling van het Engelsch parlementair stelsel, steeds het grondbeginsel is terug te vinden dat de vertegenwoordiging niet gebonden is aan het getal, doch integendeel geregeld wordt volgens de waarde der sociale krachten.

Eindelijk onderzoekt hij scherpzinnig hoe tegenover al die eeuwen corporatieve staatsinrichting, de wervelwind der Fransche omwenteling, het sterke centralisatiestelsel en de volkomen niveleering heeft gesteld; hoe zij volkomen heeft gebroken met heel het verleden en tegenover de vertegenwoordiging der sociale krachten de theorie heeft gesteld van de vertegenwoordiging die uitsluitend steunt op het getal, het ideaal van het algemeen stemrecht, waarop Prins een harde kritiek oefent en waarvan hij beweert dat dit stemrecht niet de werkelijke vertegenwoordiging van het sociale geheel verzekert, dat het onnuttig en gevaarlijk is en een negeering zou zijn van recht en gerechtigheid. Te dezer gelegenheid onderzoekt hij de mogelijke middelen die aan de illusie van het algemeen stemrecht zouden kunnen verhelpen en tegenover het systeem der bekwaamheid en het systeem van den cijns verdedigt hij krachtadig het beginsel der corporatieve organisatie, als zijnde de eenige gezonde basis van de democratie.

Prins wenscht nu geenszins, zooals men zou kunnen veronderstellen, een eenvoudigen terugkeer naar de middeleeuwsche toestanden en hij begrijpt meer dan wie ook de noodzakelijkheden der historische evolutie, doch hij spreekt zijn vaste overtuiging uit omtrent de noodzakelijkheid meer samenhoorigheid te brengen in de lagere gemeenschappen, meer samenwerking tusschen hen die door dezelfde belangen sociaal verbonden zijn, meer mogelijkheid tot actie voor het individu binnen den beperkten groep, waartoe hij volgens zijn stand en zijn geaardheid deel uitmaakt, meer decentralisatie in het administratief beheer en grootere beperking van het centralistisch en bureaucratisch systeem.

Het was een moedig boek, dat Prins in 1884 geschreven heeft en al heeft hij stellig enkele zeer erge bezwaren, die men tegen het corporatisme kan doen gelden, over het hoofd gezien, toch is zijn betoog van aard om ons diep te doen nadenken,

toch heeft het op onze dagen nog niets van zijn belang en van zijn actueele waarde verloren. Het is vooral een boek dat ingegeven is door een oprechte en warme liefde tot de democratische instellingen en dat heel het euvel, waaraan deze instellingen lijden, ongenadig blootlegt met de eenige bedoeling een ware en weldoende democratie te verzekeren.

En terwijl hij ondertusschen voortwerkte aan uiterst belangrijke studies op strafrechtelijk gebied, waarover wij straks een woord zullen zeggen, gaf hij in 1895 een nieuw lijvig werk uit, gewijd aan de staatkunde, dat den titel droeg « *L'Organisation de la Liberté et le devoir social* ».

In het vorig werk had Prins zich hoofdzakelijk geplaatst op het terrein van het staatkundig leven en hij had eenigszins den rol van het individu en den weerslag van de maatschappelijke organisatie op het geestelijk leven van den mensch, verwaarloosd. Deze vraagstukken vormen nu vooral het onderwerp van zijn boek over de vrijheid en den sozialen plicht. Hij zet het in met een onderzoek naar het begrip van den vooruitgang en betoogt, op sociologische gronden, hoe alle vooruitgang aan ongelijkheid te danken is; doch als hoofdprincipe voegt hij daaraan toe, dat een materieele vooruitgang niet denkbaar zou zijn zonder een gelijkloopen den moreelen vooruitgang. Het eeuwig vraagstuk van de verhouding tusschen vrijheid en gezag wordt het onderwerp eener diepgaande ontleding. Voor Prins zal de vooruitgang slechts mogelijk zijn in de verzoening tusschen vrijheid en gezag, die slechts praktisch mogelijk zal wezen wanneer gezags-decentralisatie in de plaats zal gekomen zijn van den centraliseerenden Staat. Deze verzoening zal ook moeten steunen op de samensmelting van het individueel en het sociaal element door de groepeerings der gemeenschappelijke belangen tegenover de vereenzaming van het individu en eindelijk op een vervanging van het persoonlijk egoïsme door een hogere moraal van opofferingsgezindheid en menschenliefde.

Ter gelegenheid van deze stellingen geeft de schrijver ons een grondige studie over het probleem der decentralisatie. Hij wijst op de invloeden, die de centralisatie hebben bevorderd, namelijk het Romeinsch recht en de economische toestanden in Europa ten tijde van de Renaissance, en duidt op het feit hoe de democratie evenzeer als de absolute monarchie het beginsel der centralisatie heeft aangekleefd. Daartegenover huldigt Prins het voorbeeld van het gedecentraliseerd bestuursstelsel in Engeland, in Amerika, in Zwitserland en de oude Nederlanden, en in een merkwaardig betoog, waarvan de stijl vonkt en schittert, schetst hij den heilzamen invloed der decentralisatie niet enkel op staatkundig en economisch gebied, doch eveneens op het gebied

der cultuur in het algemeen en zelfs op het gebied van den godsdienst.

Het individualisme wordt ontleed in zijn antinoïën en Prins doet uitschijnen hoe het atomisme niets gemeens heeft met eerbied voor de individualiteit, hoe de wijsgeeren, die het individualisme hebben voorgestaan, meer het oog hadden op de moreele vrijheid van het individu dan wel op zijn egoïstisch persoonlijk belang, en hoe in de 19e eeuw het overdreven individualisme de ergste gevolgen na zich heeft gesleept voor de levenswijze en de waardigheid der werklieden, voor het pauperisme en voor den toestand der familie.

Tegenover dit duistere beeld plaatst hij dan het heilzaam systeem der organische groepeerings van de sociale krachten. Hij vindt er den grondslag van in de natuur zelve, die ons naast den strijd om het leven het beeld biedt van samenwerking en cohesie. Hij toont ons hetzelfde beginsel, uitgewerkt in de wijsbegeerte en verwezenlijkt in de geschiedenis. Doch hier meer dan in zijn eerste boek doet Prins uitschijnen dat het principe der samenwerking en der vereeniging van de sociale belangen in zijn tijd zich onderscheidt van het middeleeuwsch corporatisme en niet een achteruitgang in de evolutie beteekent. De middeleeuwsche corporatie loste het individu volledig in zich op en deed aldus standen en voorrechten ontstaan. De hedendaagsche organische corporatie zou de persoonlijkheid ongedeerd laten; haar doel is minder ver afgelegen en daarom zijn de eischen, die ze stelt ook minder zwaar. De sociale toestand van onzen dag toont ons trouwens den weelderigen bloei van een uitgebreid vereenigingsleven op alle gebied, doch wat er aan ontbreekt is de doelmatige organisatie dezer groepeerings die nochtans, volgens Prins, het eenige redmiddel zijn tusschen twee verderfelijke uitersten: het atomisme en het absolutisme.

Deze belangengroepeerings is alleen van aard ons de oplossing te brengen van de sociale vraagstukken. En naar aanleiding hiervan wijdt Prins een hoofdstuk aan het destijds zooveel besproken probleem der rechtspersoonlijkheid, dat thans in onze wetgeving grootendeels is opgelost geworden. Hij toont met helder doorzicht aan hoe onredelijk het is rechtspersoonlijkheid te ontkennen aan maatschappijen uit het privaatrecht. Hij weerlegt één voor één de massa argumenten die sedert de Fransche omwenteling is opgestapeld geworden tegen het rechtmatige der rechtspersoonlijkheid van belangengroepeerings en verdedigt warm de volstreekte noodzakelijkheid aan dezen toestand te verhelpen en het juridisch leven der vereenigings, die hun werkelijke bestaansreden vinden in het doel dat ze nastreven, te erkennen.

De meeningen op dit stuk door Ad. Prins verde-

digd, hebben er zonder eenigen twijfel sterk toe bijgedragen om in ons land de meening te verspreiden, die na den oorlog de groote uitbreiding van het juridisch vereenigingsleven heeft mogelijk gemaakt.

Doch Prins is innig overtuigd van de waarheid dat alle sociale of politieke maatregelen zonder voldoende uitslag blijven wanneer ze niet gesteund worden op de peilers eener hoogere cultuur, zoowel intellectueele als moreele cultuur, en het is met de verdediging van deze beide waarden dat hij zijn boek besluit. De intellectueele cultuur van zijn tijd was, naar zijn overtuiging, volkomen in verval en miste zoowel eenheid als grondigheid. Daarom bepleit hij de wijziging van het systeem van ons hooger onderwijs. Hij critiseert het enge beroeps karakter dat aan ons universitair onderwijs eigen is, met zijn overvloed van examen en zijn betrekkelijke onverschilligheid voor de zuivere wetenschap. Doch in tegenstelling met zoovele hoogere geesten, die zoowel ten tijde van Prins als heden ten dage vurige aanhangers zijn der klassieke humaniteiten, breekt hij een lans voor de studie der moderne talen en de beoefening der hedendaagsche vreemde literatuur. Waar de klassieke humaniteiten naar zijn oordeel slechts den geest van navolging ontwikkelen, brengen de moderne humaniora de spontane originaliteit, waaraan wij zoozeer te kort komen. Prins steunt zich echter hierbij niet op zuiver praktische en utilitaire overwegingen, die zooveel vijandig gestemd hebben tegenover de oude talen en de klassieke studiën, hij is integendeel overtuigd dat de hoogere cultuur ten zeerste zal gebaat zijn door het opvangen in de geesten der jongeren van de cosmopolitische gedachtenstroomingen die zich in onze tijden doen gelden en diegenen die den invloed van het klassicisme in het middelbaar onderwijs wenschen te beperken — en ik kan mij bij hun groep niet aansluiten, — zullen nergens sterkere argumenten vinden in het voordeel van hun thesis dan in het boek van Prins.

En als besluit van zijn werk komt hij tot de beschouwing van de moreele cultuur, die in onze maatschappelijke organisatie moet aan den dag komen, een cultuur, die niet utilitaristisch zal zijn, die in de individuen den geest van belangloosheid en sociale samenhoorigheid zal weten te ontwikkelen en die door niets zoozeer zal gesteund en bevorderd worden als door de sociale organisatie der belangengroepeerings.

Dit zijn de voorwaarden die hij ziet, opdat onze maatschappij zou kunnen ontsnappen aan den triomf van een niveleerend en tyranniek socialisme.

Gedurende lange jaren heeft Prins deze stellingen nog bewerkt en doordacht. Hij heeft ze getoetst aan de werkelijkheid van het politiek leven, dat zich op het einde van de 19e en in het begin van de 20e

eeuw zoo onstuimig deed gelden. Hij heeft moeten nagaan in hoeverre ze weerstonden aan den stormachtigen aanloop van het Marxisme, dat getuigenis aflegde van een wonderbare expansiekracht. Doch de overtuiging, die in hem gerijpt was op grond van zijn lange historische en sociologische studiën, heeft hij volkomen bestand geacht tegenover alle wisselvalligheden van het politiek leven. En toen heeft hij de behoefte gevoeld ten aanzien van de nieuwere stroomingen van het begin dezer eeuw zijn vorig werk te herzien, het in verband te brengen met de realiteit en ons een grootsche synthese te geven van zijn gedachtenleven. Dit doel heeft hij verwezenlijkt in 1905, wanneer hij in de prachtige serie studiën, die uitgegeven werden door het Sociologisch Instituut Solvay, zijn boek liet verschijnen « *De l'esprit du gouvernement démocratique* ». Den waren zin van de democratie trachtte hij te onderkennen en dit boek zal een standaardwerk blijven der staatkundige wetenschap.

Tusschen de verschillende typen der democratie onderscheidt Prins van den eenen kant de democratie der droomers, der gelijkheidsprofeten, die het maatschappelijk leven willen onderwerpen aan een geometrische logica en geen rekening houden met de werkelijkheid; het is de leer van Rousseau, die uitmondt in het onvermijdelijk despotisme, zonder grens en zonder rem, met de volksstemming, het rechtstreeksch en enkelvoudig algemeen stemrecht, het imperatief mandaat en alle andere uitvloeisels van het « *contrat social* ».

Naast dit simplistisch radicalisme stelt hij een democratie, die rekening houdt met de werkelijkheid, die voedsel vindt in de historische democratische systemen die ons bekend zijn en die streeft naar het bundelen tot het algemeen welzijn van alle sociale krachten die zich in de gemeenschap doen gelden.

Van uit dit gezichtspunt bestudeert Prins achtereenvolgens het egalitair beginsel, het meerderheidsprincipe en het algemeen stemrecht.

In 1905 deed zich de utopie van het egalitarisme hoofdzakelijk gelden door de Marxistische leer. Het is dan ook de waarde van deze laatste, die eerst en vooral door Prins wordt onderzocht, met een dusdanige zekerheid van oordeel en een zoo grondige kennis van het politiek en het economisch leven zijner dagen, dat zijn kritiek van het Marxisme een van de sterke dijken geweest is die de onstuimige branding, welke Marx als het ware onweerstaanbaar in de geesten had teweeggebracht, heeft tegengehouden. Prins toont aan hoe in de betrekkingen van het individu tot den Staat noodzakelijkerwijze de individueele factor het wint op alle socialiseering en met doorslaande gegevens uit het economisch leven toont hij de denkfouten aan die besloten lig-

gen in het Marxistisch stelsel; hij betoogt de onbetwistbare superioriteit van het geestelijke element in de voortbrengst en het volstrekt verkeerde der Marxistische theorie van de meerwaarde.

Wat spreken hier de practische voorbeelden, die hij geeft, sterk tot den geest en wat is zijn betoog meeslepend en overtuigend, waar hij de hinderlijke tegenspraak in het licht stelt waaraan het collectivisme lijdt en waar hij glansrijk bewijst hoe het even noodzakelijk is de vrijheid te temperen door sociale rechtvaardigheid als deze laatste te verbreden en te verlevendigen door de vrijheid.

Het meerderheidsprincipe wordt daarna eveneens door hem bestudeerd in zijn oorsprong, de volkssoevereiniteit en in zijn uitdrukking de « *volonté générale* ».

Hij onderzoekt het in de oude Grieksche democratie, waar echter de beslissingen van de meerderheid van het volk steeds onderworpen waren aan den wil der goden, te Rome ten tijde van de glorieperiode van de republiek, waar zooveel waarborgen gesteld werden tegen de overheersching van het getal; in de middeleeuwen, waar de verkiezing en het aantal kiezers steeds bijkomstig waren en waar het begrip der meerderheid steeds moest wijken voor het begrip van het organisch geheel en waar zoo scherp onderscheiden werd tusschen particulier en algemeen belang. De 18e eeuw miskende volledig de kracht die de Staat kon putten uit een stevige natuurlijke organische structuur. Stellig heerschten er, ten tijde dat Rousseau schreef, geweldige misbruiken en de kritiek tegen de overdrijvingen der gesloten economie was stellig gewettigd, doch Prins komt er tegen op dat in de plaats van hervormingen in te voeren en aan de bestaande corporatieve inrichting haar ouden luister terug te schenken, men eenvoudig alle organische kaders heeft verbroken.

Het algemeen stemrecht in een democratische gemeenschap komt dan aan de beurt en na een uitgebreide historische studie over de verhoudingen tusschen het algemeen stemrecht en de sociale ongelijkheden, ontleedt Prins de elementen der vertegenwoordigende waarde van het algemeen stemrecht, waarbij een kritiek geleverd wordt op den geest die heerscht in de parlementaire lichamen, op hun samenstelling en werkwijze, die voor gevolg hebben dat het algemeen stemrecht slechts een democratischen schijn geeft aan een Staat, die volstrekt niet meer democratisch wordt beheerd. Het groote middel om aan den toestand, dien Prins zoo scherp in het licht stelt, te verhelpen is de decentralisatie, de ontwikkeling van de lokale instellingen, de aaneensluiting van de individueele initiatieven in het vrije verenigingsleven. Vooral in het lokaal bestuur vindt Prins de groote opvoedende kracht en de beschermster van de kleinen. Een

werkelijke democratie is niet denkbaar zonder sterke lokale instellingen en de ware vrijheid kan slechts berusten op een afdoende bescherming van de lokale vrijheden. En als slotsom van zijn werk verkondigt hij deze gedachte, die heel het streven van zijn leven heeft beheerscht: dat de regelmatige evolutie van de gemeenschap niet afhangt van de hoeveelheid, maar wel van de hoedanigheid der krachten die besteed worden om haar te verbeteren.

Zijn boek over den geest van de democratische regeering is stellig zijn beste werk; hij heeft er het duidelijkst zijn ideeën in gekristalliseerd; hij heeft er beter dan waar ook zijn doordringend analysevermogen aangewend en er hoog en sterk zijn persoonlijke idealen opgebouwd.

Te midden van zijn volgehouden arbeid kwam de wereldoorlog hem verrassen. Het was een wreede slag voor dezen man, die zoozeer opleefde in zijn genereuse en humanitaire ideeën. Doch deze wereldbrand zal voor hem de toetssteen worden van zijn levenswerk; hij zal er de gelegenheid in vinden na te gaan of zijn voorstellingen al of niet bevestigd zouden worden door den geweldigsten schok, dien de menschheid ooit doorstond; hij staakt geen dag zijn werk en onmiddellijk na den wapenstilstand in 1918 verschijnt van zijn hand een boek «*La démocratie après la guerre*», waarin wij den neerslag vinden van de gedachten welke de wereldoorlog in hem heeft doen ontstaan betreffende de groote vraagstukken, die hij in zijn vorige werken had onderzocht. Dit laatste boek van den grijzen geleerde is als een wetenschappelijk testament. In dit werk stelt hij vooral in het licht de noodzakelijkheid der toepassing van het selectieprincipe, dat eigen is aan de democratische staatsorde en dat zich opdringt evenzeer in de nijverheidswereld als in de politiek.

Het algemeen stemrecht, waartegen hij in zijn vroegere boeken ernstige bezwaren had aangevoerd, wordt thans erkend als een onontkoombare noodzakelijkheid; hij omschrijft en beperkt echter het gebied waarop het algemeen stemrecht noodzakelijk zijn heerschappij zal dienen uit te oefenen en verdedigt de stelling, dat naast de vertegenwoordiging, die voortspuit uit dit stemrecht, een vertegenwoordiging van de beroepsbelangen onontbeerlijk is ten einde den uitsluitenden invloed van het getal te beperken en een organische democratie te kunnen verwezenlijken. (1) Met een bewonderenswaardige hardnekkigheid past hij aan de nieuwe omstandigheden de gedachten aan die hij reeds in zijn jeugd met zoo veel enthousiasme verdedigde. Doch in zijn laatste boek wil hij het niet laten bij zuiver theoretische bespiegelingen; hij wil ook positieve en praktische voorstellen formuleeren en deze liggen in de lijn van een breede ontwikkeling der commissies van bijzon-

dere bevoegdheden bij de administratieve lichamen, waarbij hij tevens aanbeveelt een aantal zetels in onze parlementaire vergaderingen voor te behouden aan de vertegenwoordigers van de sociale belangen. Vooral komt hij op voor een hervorming van den Senaat, dien hij zou willen zien worden een lichaam dat meer in het bijzonder de maatschappelijke activiteit van het land vertegenwoordigt, terwijl de Kamer hoofdzakelijk de spiegel zou zijn van de groote gedachtenstroomingen die zich in de massa doen gelden.

Op het einde van dit boek wijdt hij ook zijn aandacht aan het vraagstuk der Vlaamsche beweging, waarvan hem in zijn voor-oorlogsche werken het belang ontsnapt was en al heeft, tengevolge van de omstandigheden, Prins zich ook niet volledig rekenschap kunnen geven van de diepere sociale waarde van het Vlaamsche vraagstuk, toch onderschat hij geenszins het belang ervan en komt hij b.v. ruiterlijk op voor de noodzakelijkheid van de vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool. Het was stellig moedig van Prins die hervorming te verdedigen onmiddellijk na den wapenstilstand.

De activiteit van Prins, zooals ze blijkt uit zijn verschillende werken op staatkundig gebied, is bewonderenswaardig. Hij was een der allereersten die, met voortdurende hardnekkigheid en met taaie volharding, het principe heeft voorgestaan van de vertegenwoordiging der professioneele belangen, dat hij het zekere redmiddel achtte voor de democratische staatsordening. Hij heeft deze stelling verdedigd met argumenten van historischen en sociologischen aard, die tot op onze dagen hunne volle waarde behouden en die thans meer dan ooit van actueel belang zijn.

De herdenking die thans plaats heeft zal zonder twijfel opnieuw scherp de aandacht vestigen op dit werk, dat een soort van profetische waarde heeft gehad, daar Prins lange jaren geleden de toestanden op staatkundig gebied van onzen dag voorzien en voorspeld heeft.

Dit werk dwingt eerbied af. Niet dat het zonder gebreken zou zijn. Prins heeft stellig teveel belang gehecht aan het historische en teveel afleidingen willen maken uit de vroegere geschiedkundige toestanden voor het maatschappelijk leven van onze dagen. Hij heeft zeker in zijn idealistische bewondering voor de standenbelangen wel iets te kort gedaan aan de persoonlijke waarde van het individu; op zijn kritiek van het algemeen stemrecht, zooals ze in zijn vroegere werken voorkomt, is hij in groote mate teruggekomen in zijn laatste boek, doch ook daar nog komt het mij voor dat hij aan de absolute waarde van den enkelen mensch te kort doet, dat hij de beteekenis onderschat van het meerderheidsprincipe voor wat betreft het vaststellen der groote

gedachtenstroomingen en dat hij zoowel het werk van Rousseau als de Fransche omwenteling eenigszins onrechtvaardig beoordeelt.

Doch het werk staat er in zijn geheel als een heerlijk gedachtegebouw, als de vrucht van een rijk en schoon leven, als een liefdevol betrachten van de vorming eener ware democratische staatsorde. Niemand, die zich in onze dagen bezighoudt met de staatkundige wetenschap, zal de hooge beteekenis ervan kunnen negeeren. Het heeft die wonderbare magische kracht van jong en frisch te blijven en niet te verouderen door den snellen loop der tijdsomstandigheden. En wanneer bij het verschijnen van zijn achtereenvolgende boeken in den loop van zijn vruchtbaar leven, Prins dikwijls beschouwd is geworden als een origineele droomer, waarvan de werken van gering belang waren voor de practische staatkunde, leert de ondervinding van onze dagen hoe scherp zijn geest de sociale werkelijkheid heeft doordrongen, hoezeer hij de gevolgen heeft voorzien van de gebreken onzer staatkundige ordening, en het herlezen van zijn werken in dezen tijd verbaast en verrukt bij het vaststellen van zooveel klaar inzicht in de sociale en staatkundige aangelegenheden.

* * *

Hadde Prins enkel de hierboven besproken werken geschreven, dan ware hij daardoor alleen reeds een van de grootste geleerden en van de fijnste geesten, die ons land heeft voortgebracht; dan ware hij tevens daardoor alleen een man van Europeesche beteekenis. Doch Prins heeft zich niet enkel gewijd aan de staatkundige studie en hij heeft op het gebied van het strafrecht een reeks werken geschreven van zoo hoog gehalte, dat hij daardoor nog heel wat meer befaamdheid heeft verworven dan door zijn staatkundige geschriften.

Op het gebied van het strafrecht is hij de groote hervormer geweest die voor de strafrechtswetenschap een nieuwe periode heeft ingeluid. Wanneer hij zijn wetenschappelijke loopbaan begint rond het jaar 1870 is heel het gebied der criminologie nog beheerscht door de oudere ideeën, die sedertdien bezweken zijn door den aanhoudenden aanval der moderne theorie. In dezen strijd heeft Prins een allervoornaamsten rol gespeeld. Met Van Hamel uit Amsterdam en von List uit Berlijn vormt hij, hetgeen men genoemd heeft, het triumviraat van het strafrecht. Het is met deze beide geleerden dat hij de « Union pénale internationale » stichtte, welke sindsdien door haar congressen en door haar publicaties zooveel heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van de penale wetenschap. In 1886 verscheen zijn eerste standaardwerk op dit gebied, getiteld : « Criminalité et répression ». Hij betoogt hierin hoe het repressie-systeem en het gevangeniswezen, zooals het te dien tijde bestond, fataal de hervalling voor

gevolg moest hebben. Hij verdedigt erin de grondgedachte van het sociaal karakter der misdadigheid, gedachte die tot dan toe zoozeer miskend was geworden en hij is een van de stichters van wat men thans noemt : de bio-sociologische school, die oordeelt dat elke misdaad het product is zoowel van individueele als van sociale factoren. Thans wordt deze grondwaarheid door iedereen aangenomen, doch het is niet te ontkennen dat het werk van Prins in zeer groote mate daartoe heeft bijgedragen. Met zijn klaar, gezond oordeel, met zijn sierlijken stijl en zijn doordringend overtuigingsvermogen ontleedt hij in zijn boek de oorzaken van de hervalling, de tekortkomingen van de Belgische strafwetgeving, de pogingen die doorheen de geschiedenis hier en in den vreemde gewaagd zijn om verbetering in de toestanden te brengen. Hij geeft dan een wetenschappelijke ontleding van de voor- en nadeelen van het cellulair stelsel en hij stelt de gevaren in het licht, welke dit stelsel biedt voor de wederaanpassing van de gevangenen na het uitboeten van hun straf. Vooral vestigt hij de aandacht op het thans zoozeer algemeen erkend beginsel van de noodzakelijkheid eener methodische klasseering der gevangenen en van hun individueele behandeling en als conclusie drukt hij er op hoezeer de maatschappij als plicht heeft de preventieve middelen te stellen tegenover de repressieve. Het verbeteren van de sociale levensvoorwaarden is de sterkste rem tegen de misdadigheid. Prins wijst tevens op den belangrijken rol die door de magistraten dient vervuld te worden, die te dien tijde al te zeer mecanisch de toepassing van de wet verzekerden, zonder voldoende rekenschap te houden met den individueelen aanleg van den delinquent en de bijzondere omstandigheden welke het misdrijf vergezelden.

Wat waren die gedachten frisch en nieuw in 1886, wat openen zij verre horizonnen!

« Criminalité et répression » was een boek bestemd voor de geleerden, doch Prins, die het voorrecht had aan de Universiteit te Brussel het strafrecht te doceeren, wilde vooral de nieuwe gedachten, die hij hier te lande en niet minder op internationaal terrein verkondigde, inplanten in den geest zijner studenten, de magistraten en de wetgevers van morgen.

De studie van het positieve strafrecht achtte hij volstrekt onvoldoende om te beantwoorden aan de behoeften van het maatschappelijk leven en Prins vond het noodzakelijk, in tegenstelling met wat gebruikelijk was in de meeste onzer Universiteiten, zich niet te beperken tot het doceeren van stellig strafrecht. Zijn cursus was een synthese van zuivere wetenschap en positief recht. En uit dit streven is dit merkwaardig boek geboren : « Science pénale et droit positif », waarin de bepalingen van het stel-

lig recht voortdurend belicht worden door de zuivere wetenschap en de sociologie. Het zijn die lessen van Prins die de pleiade gevormd hebben van hoogstaande penalisten in ons land, die zooveel bijgedragen hebben tot de wijziging van onze strafwetgeving, die thans, naar de getuigenis van zoovele buitenlanders, als een van de beste in dezen tijd dient beschouwd te worden en die vooral een wetgeving is waarin de gegevens der wetenschap tot op de uiterste grens der practische mogelijkheden verwezenlijkt zijn geworden.

En in 1910 heeft hij ten aanzien van de voortdurende hervormingen van het strafrecht, zijne ideeën over het brandende vraagstuk van het sociaal verweer geconcretiseerd in een uitstekend boekje « *La défense sociale et les transformations du droit pénal* ». Daarin neemt hij zijn verantwoordelijkheden wat betreft het tragisch dilemma: welk zal de basis zijn van het strafoordeel: het beginsel der subjectieve verantwoordelijkheid van den dader of het objectief beginsel der sociale verdediging? Waar gewoonlijk het strafoordeel vertrekt van het postulaat van determinisme of indeterminisme, acht Prins deze beide methoden ongeschikt om te gelden als basis voor de toepassing van de strafwet. Na de resultaten te hebben aangetoond tot dewelke men komt, zoowel van uit deterministisch als van uit indeterministisch standpunt bij de toepassing der strafwet, legt Prins een stevige basis voor het nieuw principe: de sociale verdediging. De doelstelling in het recht is voor hem hoofdzaak en de theorie van het sociaal verweer is beter dan welke ook in harmonie met het teleologisch karakter van het recht. Hij plaatst de nieuwe leer in het algemeen kader der veranderingen, die zich in de rechtswetenschap voordoen, brengt ze in verband met de theorie van de verantwoordelijkheid zonder schuld in het burgerlijk recht en weerlegt op meesterlijke wijze de talrijke bezwaren die tegen het stelsel van sociaal verweer werden opgeworpen.

In de laatste jaren zijn er talrijke en uitgebreide boeken verschenen over ditzelfde vraagstuk. Naar mijn oordeel heeft niemand zoo eenvoudig, zoo klaar en tevens zoo grondig als Prins de hoofdargumenten uiteengezet van het principe der sociale verdediging als grondslag van het strafrecht.

Ik meen niet dat de leer van het sociaal verweer op absolute geldigheid kan bogen en naar mijn oordeel heeft Prins, evenals zoovele aanhangers van het nieuwe strafrecht, al te zeer uit het oog verloren wat ik naar den titel van het bekend boek van Leo Polak zal noemen den « zin der vergelding ». Doch we moeten vaststellen, dat zijn betoog in ons land een geweldigen invloed heeft gehad en dat onze recente wetgeving op het sociaal verweer reeds volledig in het werk van Prins ligt opgesloten.

In elk geval is het de groote verdienste van Prins

dit nieuw stelsel te hebben gebaseerd op de edelste en meest verheven beweegredenen.

* * *

Zoo staat dit werk voor ons. Het heeft niet enkel diepen invloed uitgeoefend ten onzent, doch verschillende boeken van Prins zijn vertaald geworden, namelijk in het Deensch, in het Duitsch, in het Russisch en in het Japansch.

Heel zijn levensarbeid is een voortdurend betrachten geweest van het algemeen welzijn. Hij was sterk overtuigd van de eeuwige overmacht van den geest over allè materieele wisselvalligheden en in ononderbroken zwoegen heeft hij, voor onze gemeenschap, de geestelijke wapenen gesmeed die hij het best geschikt achtte om eene schoonere samenleving te verwezenlijken. Het is omdat die gedachte de grondslag was van heel zijn activiteit dat hij zich tegelijkertijd heeft bewogen op het terrein der staatkunde en op dit der criminologie. Hij was overtuigd van de groote waarde der democratische instellingen, doch in de praktijk beantwoordden ze niet aan het ideaal dat hij zich ervan had gevormd door zijn historische en sociologische onderzoekingen. Daarom heeft hij met een warm enthousiasme de gedachte verdedigd van de corporatieve vertegenwoordiging die hij zoozeer geschikt achtte om te verhelpen aan de gebreken die hij in het democratisch regiem betreurde. En diegenen die in deze dagen de meening zijn toegedaan dat het corporatisme zal kunnen verhelpen aan het malaise waarin de staat zich thans bevindt, hoeven hunne argumenten niet bij Deutsche of Italiaansche geleerden te gaan zoeken, doch zullen bij Prins een gezondere en diepere voorstelling van de mogelijkheden der corporatie-gedachte vinden. Hij bleef inderdaad wars van alle machtsgedachte, van alle absolutisme, van alle verplettering van de persoonlijke waardigheid door de staatsalmacht, en het is op humaitairen grondslag, dat hij zijne leer heeft opgebouwd.

Zooals zijn verheven idealisme hem in het belang van het algemeen welzijn bracht tot de beoefening der wetenschappelijke staatkunde, was het ook zijn diepe goedheid, zijn deernis met het menschelek leed en ongeluk, die hem dreven tot de studie der criminologie. Zijn arbeid op deze beide wetenschappelijke gebieden was geschaagd op denzelfden geest van offervaardige liefde voor zijne medemenschen, van grenzeloze dienstvaardigheid voor de gemeenschap.

Het is de hoogere beteekenis van het huldebetoog aan de nagedachtenis van Adolphe Prins, dat men in hem en in zijn werk niet slechts zal vereeren den grooten geleerde, doch vooral den edelen en goeden mensch.

(1) Dezelfde gedachte werd onlangs uitvoerig ontwikkeld in het boek van den hoogleeraar uit Rijsel, Bernard Lavergne, *Le gouvernement des démocraties modernes* (2 dl. 1933). Zeer terecht brengt dan ook deze schrijver een passende hulde aan Ad. Prins.

RECHTSPRAAK

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6de Kamer. — 10 November 1934.

Voorzitter : M. Godding.

Raadsheeren: MM. Van Damme en Fontaine.

Advocaat-Generaal: M. Leperre.

Pleiters: MM. A. Le Paige en J. Van Rijn t/ R. Victor.

ECHTSCHIEDING. — BEWIJS. — VOORBRENGING VAN DAGBOEK MET VERTROUWELIJK KARAKTER. — ONTVANKELIJKHEID ALS BEWIJSMIDDEL, OP DE EENIGE VOORWAARDE DAT DE PARTIJ DIE HET VOORBRENGT NIET OP ONGEOORLOOFDE WIJZE ER VAN IN BEZIT ZOU ZIJN GEKOMEN.

Een dagboek gehouden door de partij verweerster in echtscheiding tot eigen onderrichting en waarin ze geheime gedachten heeft neergeschreven mag, niettegenstaande zijn vertrouwelijk karakter, als bewijs in zake echtscheiding worden voorgebracht. Geen enkel wettelijk voorschrift of geen enkel juridisch beginsel verbiedt dergelijke voorbrenging. De eenige voorwaarde voor de toelating van dergelijk bewijsmiddel bestaat er in dat de partij, die het dagboek voorbrengt, niet op ongeoorloofde wijze van dit stuk in bezit zou zijn gekomen.

V. A. t/ H.

Aangezien beroepene, die de echtscheiding vordert, zeker dagboekje in het geding wil brengen wegens de beteekenis die hij hecht aan de aantekeningen welke door zijn vrouw in deze agenda werden gemaakt; dat volgens beroepster gezegde aantekeningen het kenmerk dragen van een geschrift waarin de concrete voorstelling ligt van hare geheime gedachte en dat om reden van zijn vertrouwelijk karakter tegen haren wil niet aan den rechter mag worden overgelegd;

Aangezien nochtans geene bepaling in de wet en geen juridisch beginsel dergelijke voorbrenging verbiedt; dat men overigens met beroepene aannemen moet dat handelingen die strekken om den wettelijken geboden huwelijksrouw te schenden vanzelf een intiem persoonlijk en geheim karakter hebben en dat, indien daarom het gerecht er geen kennis mocht van nemen, de bewijsvoering in zake van echtscheiding onmogelijk zou worden; aangezien naar luid van art. 388 van het strafwetboek brieven of andere stukken geschreven door den medeplichtige aan overspel als bewijs zullen dienen, en er alle redenen bestaan om het principieel dat ten grondslag ligt van dit artikel toe te passen bij een procedure tot echtscheiding; dat het er alleen op aankomt of zooals beroepster het voorgeeft, haar man op ongeoorloofde wijze in het bezit van bewust boekje is gekomen; doch aangezien zij desaangaande geen bewijs levert; dat H. verklaart de agenda als een res derelicta na het vertrek zijner echtgenoot te hebben opgenomen en dat niets de onwaarheid van deze bewering aantoonst;

Om deze redenen :

Het Hof,

gehoord in openbare zitting den heer Advocaat-Generaal Leperre in zijn eensluidend advies en alle niet uitdrukkelijke toegewezen besluiten ontzeggende, bevestigt het bestreden vonnis, verwijst beroepster in de kosten van hooger beroep.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer. — 28 November 1934.

Voorzitter : Mr. Heimburger.

Rechters: Mr. Delvaux en Verbaet.

Pleiters: MM. R. Victor en J. Franck.

AANSPRAKELIJKHEID VAN DEN STAAT. — BEWAKING VAN GEINTERNEERDE KRANKZINNIGEN. — IN VRIJHEIDSTELLING OP PROEF VAN GEVAARLIJK KRANKZINNIGE. — ONVOLDENDE WAAKZAAMHEID DIE MOORDPOGING DOOR KRANKZINNIGE MOGELIJK MAAKT. — FOUT WAARVOOR STAAT AANSPRAKELIJK IS. — NIET AANSPRAKELIJKHEID VAN BESTUURDER DER INSTELLING.

Een krankzinnige met een zeer beladen verleden en die blijk had gegeven van gevaarlijke wraakgevoelens, geïnterneerd in het krankzinnigengesticht te Doornik, werd op proef in vrijheid gesteld. Hij maakt hiervan gebruik om een moordpoging te plegen. De Staat die den last draagt van de bewaking van den krankzinnige begaat een fout door de roekeloze in vrijheidstelling en is gehouden de schade die veroorzaakt werd te vergoeden. De staatsambtenaar, bestuurder van het gesticht is persoonlijk niet aansprakelijk.

Echtg. Gilissen t/ Belg. Staat.

Aangezien de eisch tot betaling strekt door beide verweerders solidairlijk of de eene bij gebreke van den anderen eener som van 100.000 frank schadevergoeding met de rechterlijke intresten en kosten; om reden dat eerste verweerder in zijne hoedanigheid van doctor-bestuurder van een krankzinnigengesticht ten gevolge eener grove onvoorzichtigheid, zekere De Blauwe nogmaals in voorloopige vrijheid zou gesteld hebben, zonder voldoende toezicht, ondanks deze herhaaldelijke blijken zou hebben gegeven van gevaarlijke geestesstoornissen, en van wraaknemende gevoelens jegens eerste aanlegster, zijne bij scheiding gewezen echtgenoot;

Aangezien uit de bestanddeelen der zaak gebleken is, zonder dat desaangaande de minste discussie onder partijen is ontstaan, dat De Blauwe zich tot drie maal toe plichtig had gemaakt aan aanval bij middel van een mes, telkens ten huize van eerste aanlegster, en waaronder twee maal op haar persoon toen hij op 14 Januari 1931, voor eene vierde maal, deze

te harer woonst, te lijf ging en een nieuwe messteek toebracht; dat op dit oogenblik De Blauwe, die, ter gelegenheid dezer aanvallen en ook oorzaak van krankzinnigheid reeds twee maal in het Krankzinnigengesticht van Doornik was opgenomen geweest nog onder toezicht stond van het bestuur van hetzelfde gesticht, maar sinds wat meer dan zes maanden op proef in vrijheid was gesteld geworden;

Aangezien het gebleken is uit het deskundig verslag te dien gelegenheid opgemaakt door Dr. Meeus, daartoe aangesteld, dat op het oogenblik der feiten en bij het neerleggen van het verslag, De Blauwe aangedaan was van krankzinnigheid die hem de beheersching zijner daden ontnaemt;

Aangezien er ook werd beweerd door aanlegster, zonder tegenspraak vanwege verweerders te hebben verwekt, dat de genaamde De Blauwe herhaaldelijk dreigbrieven aan aanlegster liet geworden, welke dan ook aan den heer Procureur des Konings werden overgemaakt en diensvolgens aan eersten verweerder medegedeeld.

Aangezien al deze gegevens en afzonderlijk, en samengevat, voldoende bewijzen dat geene voldoende waakzaamheid werd uitgeoefend omtrent de verantwoordelijkheid van den genaamde De Blauwe en dat diensvolgens eene fout werd begaan welke schadelijk is geweest voor aanlegster: dat deze fout niet zooveel in de in vrijheidstelling op proef van De Blauwe te vinden is; indien nochtans deze maatregel in zich zelf niet te bekribbelen valt dezes uitvoering niet van alle verwijt onttloot is:

Dat eerste verweerder inderdaad niet onwetend was of minstens moest weten dat De Blauwe verscheidene malen het gesticht ontvluchtte, tijdens 't zij zijne interneering, 't zij zijne in vrijheidstelling op proef; dat diensvolgens eerste verweerder, die daarenboven beter dan wie ook het zwaar verleden van zijn zieke kende, alsmede dezes ziekelijke maar vaste neiging om eenen aanslag op het leven van zijne gewezen echtgenoot te plegen, zich des te voorzigtiger moest toonen in 't vaststellen der veiligheidsmaatregelen: dat de pogingen tot ontvluchting zich hadden herhaald en voor de laatste maal betrekkelijk korten tijd vóór het hier besproken feit;

Aangezien tegen den eisch werd aangevoerd dat gedurende zijne lange interneering, de zieke De Blauwe geene wraaknemende inzichten tegenover zijne gewezen echtgenoot zou hebben geuit; dat het onder dit opzicht bijna overbodig schijnt te moeten herinneren met welke omzichtigheid de goede voornemens van een krankzinnige dienen te worden aangenomen, wanneer het uit de statistieken blijkt dat er onder de in vrijheidgestelden een uitschot van 40 % bestaat en dat ter zake het goed voornemen van De Blauwe tegengesproken werd door de herhaalde dreigbrieven die deze aan aanlegster schreef zooals hooger aangewezen;

Aangezien uit deze overwegingen dient besloten te worden, dat de aan eerste verweerder aan te wijven fout te vinden is aan het gemis aan speciale veiligheidsmaatregelen welke dienden tegenover De Blauwe genomen; dat, onder meer, en slechts ten titel van aanduiding, kan worden gezegd dat als allereerste maatregel, gelet op de talrijke ontvluchtingen en hervallingen van De Blauwe aan den landbouwer die De Blauwe in dienst had genomen, met de toestemming

van eersten verweerder, als plicht moest worden opgelegd onmiddellijk het gesticht te verwittigen, zoodra de afwezigheid van De Blauwe op de hoeve zou worden vastgesteld; dat zoodoende de heer Procureur des Konings van Antwerpen dadelijk ook had kunnen verwittigd worden, derwijze deze Magistraat toe te laten alle geschikte maatregelen te treffen om, zoo mogelijk, den aanslag te beletten;

Aangezien de rechtsleer en de rechtspraak niet eensluidend het vraagpunt der aansprakelijkheid op eigen bezit van den Ambtenaar beantwoorden; dat ingevolge de algemeene strekking der rechtsleer het aan den ambtenaar verweten feit een gecaracteriseerde en grove fout moet uitmaken (Giron T. III bl. 317 en volg. Capart);

Dat deze stelling redelijk schijnt en rekenschap houdt met de werkelijkheid, dat het inderdaad niet te verdedigen zou zijn dat een ambtenaar belast met dagelijksche zware ambtsverantwoordelijkheid, daarenboven nog op eigen goed aansprakelijk zou kunnen gemaakt worden om de minste nalatigheid of verzuim; dat het als zeer begrijpelijk voorkomt ter zake, dat eerste verweerder, die over een talrijk personeel beschikt, en een groot getal zieken in behandeling heeft, zich niet zelf en onder alle opzichten heeft vergewist, of, en in welke mate, de geschikte maatregelen getroffen werden ten opzichte van De Blauwe; dat het verzuim dat hier diensvolgens den eersten verweerder verweten wordt, al had het erge gevolgen, nochtans in se gelijk kon worden gesteld met eene lichte fout;

Aangezien tweede verweerder krachtens artikel 1384 B. W. gehouden is de geleden schade te herstellen: dat het heden ten dage buiten betwisting ligt dat de Staat, zelfs handelende ingevolge zijn imperium gehouden is de schade te vergoeden welke het gevolg is van een fout door zijn aangestelde gepleegd.

Aangezien de feiten zooals ze door verweerders tot bewijs worden aangeboden als niet afdoende voorkomen, daar niet de in vrijheid stelling, maar het gemis aan geschikte toezichtsmaatregelen hier, gezien de speciale omstandigheden der zaak, als fout werden weerhouden;

Aangezien vooraleer over te gaan tot het vaststellen der berokkende schade eerst tot den hierna bepaalden onderzoeksmaatregel dient te worden overgegaan:

Om deze Redenen:

De Rechtbank, alle verdere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende,

Zegt voor recht dat eerste verweerder op zijn eigen penningen niet gehouden is en stelt hem diensvolgens buiten zake zonder kosten;

Verklaart den Belgischen Staat burgerlijk verantwoordelijk der gevolgen van den messteek aan aanlegster toegebracht door De Blauwe en vooraleer over het quantum der schade te beslissen, stelt als deskundige aan, tenzij partijen zich 't akkoord stellen op een dezer, de heeren Leclef, Van Deuren en Nyssen, geneesheeren te Antwerpen, die na den eed afgelegd te hebben of daarvan door partijen ontslagen, voor zending zullen hebben in een beredeneerd verslag, de gevolgen van den messteek aan aanlegster toegebracht te bepalen, en desgevallend den graad der werkonbekwaamheid vast te stellen:

Verwijst den Staat tot de kosten tot nu toe gedaan; Zegt dat er geene redenen bestaan om het tegenwoordig vonnis uitvoerbaar te verklaren niettegenstaande verzet of beroep en zonder borgstelling.

CORRECTIONEELE RECHTBANK TE GENT

2e Kamer. — 8 December 1934.

Voorzitter : Mr. Reychter.

Rechters : MM. De Lanier en Van den Abeele.

O. M. : Mr. Bohyn.

BEVOEGDHEID IN STRAFZAKEN. — STADS-
WEGENIS. — WET VAN 1 FEBRUARI 1844. —
OVERTREDING. — CORRECTIONEELE RECHT-
BANK.

*De overtredingen op de wet van 1 Februari 1844, be-
treffende de politie der stadswegen vallen binnen
de bevoegdheid van de correctioneele rechtbank.*

Van Sante-Germain en Gentbrugge t/ O. M.

Overwegende dat de zaak onder Nr 7646 van de rol, en deze ingeleid bij rechtstreeksche dagvaarding, gedaan ten verzoeken der Gemeente Gentbrugge door exploit van deurwaarder Williams, de dato 25 September 1934 (geregistreerd) samenhangend zijn; dat zij voor 't goed beleid van het recht dienen samen-gevoegd te worden, om er over rechte te doen door een en hetzelfde vonnis;

Om deze redenen :

De Rechtbank voegt de zaak onder Nr 7646 van de rol, en deze ingeleid door rechtstreeksche dagvaarding van 26 September 1934 samen.

Overwegende dat, voor het klaar begrip der zaken, het wenschelijk is een blik te werpen op het vroeger voorgevallene en de feitelijke omstandigheden, die als volgt kunnen saamgevat worden :

In den loop van April-Mei 1933 vroeg Karel Van Sante aan het College van Burgemeester en Schepenen der Gemeente Gentbrugge de toelating om op de limietscheiding van een stuk bouwgrond dat hij bezat in de Jan Furniërestraat, te Gentbrugge, — straat die op dat oogenblik nog niet regelmatig geopend was, maar in feite bestond — een huis met werkhuis te bouwen, volgens een bepaald en medegedeeld plan;

Deze toelating werd hem geweigerd, omdat het College hem de verplichting van eene strook van achteruitbouw wilde opleggen, overeenkomstig een rooiplan door den Gemeenteraad op 17 Augusti 1933 aangenomen, maar destijds nog niet goedgekeurd bij Koninklijk Besluit;

Karel Van Sante stelde hooger beroep in bij de Bestendige Deputatie, die hem bij besluit van 27 October 1933 toelating verleende. « Overeenkomstig de » hierbij gevoegde plannen, bouwwerken uit te voeren » op zijn eigendom, naar de wezenlijke limietschei- » ding van dit eigendom, mits zich te gedragen naar » de ter zake bestaande plaatselijke politiereglemen- » ten »;

Karel Van Sante begon zijn huis te bouwen; op 15 November 1933 werd proces-verbaal tegen hem op-

gesteld, en op 6 December werd hij vóór de Politie-rechtbank te Ledeberg gedaagd, onder betichting van te Gentbrugge op 15 November 1933 een woonhuis gebouwd te hebben zonder zich te gedragen naar de plaatselijke politiereglementen (lijnrichting); hij werd op 7 Februari 1933 door den Politierechter ontslaan van de vervolging zonder kosten, en de eisch der Gemeente Gentbrugge, die zich burgerlijke partij had gesteld, werd dienvolgens afgewezen;

Op beroep van de Burgerlijke Partij en van het O. M. werd dit vonnis door de Rechtbank op 29 Juni hervormd, en werd Karel Van Sante veroordeeld om in overtreding van art. 54 van de politieverordening der Gemeente Gentbrugge, de voorgeschreven aflijning door de bedienden der gemeente op het terrein niet te hebben doen aanduiden;

Hij werd echter niet veroordeeld de werken op 15 November uitgevoerd af te breken, omdat hij dit reeds uit eigen beweging had gedaan toen hij had vastgesteld dat hij *buiten* de limietscheiding, dus op den grond zelf der straat, had gebouwd;

Ondertusschen werd het rooiplan van 't gemeente-bestuur goedgekeurd bij K. B. van 4 December 1933 (stuk van 13 bundel der gemeente Gentbrugge), zoodat de Jan Furniërestraat regelmatig geopend was, en deel maakte van de stadswegenis.

Op 22 December werd de aflijning volgens dit plan schriftelijk per aanbevolen brief gestuurd aan Karel Van Sante, die dezen weigerde; de brief werd hem dan betekend door exploit van deurwaarder Tack, de dato 26 December 1933 (geregistreerd).

Op 30 December werd proces-verbaal opgemaakt ten laste van Karel Van Sante omdat hij voortbouwde zonder rekening te houden met de strook van achteruitbouw;

Op 8 Maart 1934 werd opnieuw proces-verbaal opgemaakt, ditmaal echter ten laste van *Germain* Van Sante, zoon van Karel, die verklaarde dat *hij* de eigenaar was van den grond en van de opgerichte gebouwen; (bewijs : stuk 12a bundel der gemeente Gentbrugge);

Er werd vastgesteld dat Germain het oorspronkelijk plan, door de provinciale Deputatie op 27 October 1933 gedagteekend, niet uitvoerde; hij bekende dat hij het gewijzigd had, en een nieuw plan aan de Bestendige Deputatie had onderworpen; het blijkt inderdaad uit eene gelijkvormige kopie (bundel der Gem. Gentbrugge, stuk 17) dat op 26 Januari 1934, de Bestendige Deputatie een totaal gewijzigd plan goedkeurde;

Germain Van Sante werd op 1 Augustus 1934 voor den politierechter te Ledeberg gedaagd « om op 7 » Maart 1934 bouwwerken te hebben uitgevoerd zon- » der zich te gedragen naar de politieverordening op » de wegenis en het bouwen »;

De Politierechter besliste bij vonnis van 5 September 1934 dat Germain Van Sante een werkhuis had opgericht, waarvan het plan niet was goedgekeurd, veroordeelde hem uit dien hoofde tot eene boete van 16 fr. gebracht op 112 fr., en beval de afbraak van gezegd werkhuis.

Tegen dit vonnis heeft Germain Van Sante hooger beroep ingesteld voor deze Rechtbank.

Op 25 September 1934 daagde de Gemeente Gentbrugge Germain Van Sante voor de Correctioneele Rechtbank, bij rechtstreeksche dagvaarding door ex-

ploot van deurwaarder Williams (geregistreerd « om de zaak te hooren voegen met het beroep in » geslagen tegen het vonnis van 5 September 1934, » en nadat het O. M. de toepassing der straf zal ge » vorderd hebben, en de Rechtbank op die vraag zal » hebben uitgesproken, zich te hooren veroordeelen » tot de afbraak der door hem onwettig uitgevoerde » werken, en van nu af te hooren zeggen dat bij ge » brek door hem deze werken af te breken binnen de » acht dagen der beteekening van het tusschen te ko » men vonnis, verzoekster gemachtigd is het op hare » kosten te laten doen. »

Het is over deze twee zaken, die thans zijn saamgevoegd, dat de Rechtbank te beslissen heeft.

Gehoord den voorzitter in zijn verslag over de beroepen;

Overwegende dat het bestreden vonnis geveld werd op 5 September 1934; dat de Burgerlijke Partij en het O. M. hooger beroep hebben ingesteld respectievelijk op 14 en op 18 September 1934, dus binnen den termijn voorzien door de wet;

Dat de beroepen dus regelmatig zijn;

Overwegende dat het blijkt uit voorgaande beschouwingen dat Germain Van Sante na 4 December 1933 bouwwerken heeft uitgevoerd die niet overeenstemden met het plan op 27 October 1933 door de Bestendige Deputatie aanvaard;

Dat hij opwerpt dat hij aan deze een gewijzigd plan heeft voorgelegd, dat hij op 26 Januari 1934 heeft goedgekeurd. (Zie stuk 17 bundel der Gemeente Gentbrugge.)

Overwegende dat luidens art. 90, 8° der Gemeentewet, de Bestendige Deputatie enkel bevoegd is om kennis te nemen in hooger beroep van de beslissingen van het College;

Dat de gewijzigde plannen niet werden voorgelegd aan 't College, dat dus daaromtrent geene beslissing heeft kunnen nemen;

Dat men hieruit mag besluiten dat de Bestendige Deputatie, door rechtstreeks kennis te nemen van gezegde plannen en ze goed te keuren, hare rechtsmacht te buiten ging, en hare goedkeuring van geen waarde is;

Overwegende dat Germain Van Santen dus moet beschouwd worden als hebbende gebouwd na 4 December 1933, zonder voorafgaande machtiging van het Gemeentebestuur; dat hij zoo doende inbreuk maakte op art. 4 van de Wet van 1 Februari 1844 (gewijzigd door Wet van 15 Augusti 1897), vermits het rooiplan der Jan Furniërestraat, eene strook van achteruitbouw voorziende, werd goedgekeurd bij K. B. van 4 December 1933, en geheel het grondgebied der Gemeente Gentbrugge bij K. B. van 11 Februari 1911 onder het beheer werd geplaatst van de Wet van 1 Februari 1844 op de politie der stadswegen;

Dat de overtredingen van deze wet strafbaar zijn met eene boete van 16 tot 200 fr. (art. 9) en dus in de bevoegdheid vallen der Correctioneële Rechtbank (Conf. Cassatie 6 Maart 1882, Pas. 1882-1-76 — 18 Januari 1892, Pas. 1892-1-84. — 3 April 1905, Pas. 1905-1-179);

Overwegende dat dienvolgens de Politierechter onbevoegd was om van deze overtreding kennis te nemen;

Overwegende aangaande den eisch ingeleid bij rechtstreeksche dagvaarding, dat uit bovengaande

beschouwingen blijkt dat in Maart 1934 Germain Van Sante, zonder voorafgaande machtiging van het Gemeentebestuur, in de Jan Furniërestraat gebouwen, zijnde woon- en werkhuis, heeft opgericht op gronden die, overeenkomstig een behoorlijk goedgekeurd rooiplan, tot verruiming bestemd waren;

Om deze Redenen,

De Rechtbank,

Gehoord de partijen in hunne middelen en conclusies;

Gehoord den heer Bohijn, Substituut Prokureur des Konings,

Verwerpt alle verdere of strijdige besluiten;

Aanvaardt de beroepen in de zaak onder Nr 7646 van de rol, en er over recht doende, zegt dat de eerste rechter onbevoegd was; doch dienvolgens het bestreden vonnis te niet in al zijne schikkingen, zoo op straf- als op burgerlijk gebied; verwijst de B. P. Gemeente Gentbrugge in de kosten der twee aanleggen;

En beslissende over den eisch ingeleid bij rechtstreeksche dagvaarding;

Gezien art. 4 van de Wet van 1 Februari 1844 (gewijzigd door de Wet van 16 Augustus 1897 art. 9, 10 gewijzigd door Wet van 28 Mei 1914, art. 2 § 1, 11, 40 van het Strafwetboek, 194 W. B. Strafvordering), enz.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

7 November 1934.

Voorzitter: M. Byvoet.

Rechters: MM. Goffinet en Kellens.

Pleiters: Mrs Cools en Geraerts.

TESTAMENT. — VERKLARING. — GETUIGEN- VERHOOR. — SCHULDVEREFFENING DOOR DERDEN. — INPLAATSTELLING OF ZAAK- WAARNEMING.

De bedoeling van den afgestorvene kan door vermoedens of getuigen opgeklaard worden.

Een derde die schulden van den afgestorvene betaald heeft voor dezès rekening kan, ingeval lastgeving, geschenk of inplaatstelling uitgesloten is, door alle rechtsmiddelen bewijzen dat hij de belangen van den schuldenaar behartigd heeft; zoo hij in gebreke blijft dit bewijs te leveren en de vermoedens tegen hem pleiten, dan kan hij tegen de erfgenamen de terugbetaling niet vorderen.

Gabriels t/ Peeters.

Aangezien Hubert Peeters, broeder van verweerders, op elfden Februari 1933 enkele dagen voor zijn overlijden in de Salvator kliniek te Hasselt een eigenhandig testament opstelde over wiens tekst partijen akkoord gaan en die luidt als volgt :

« Ik laat al mijne goederen over aan mijne zusters en aan mijn pachter drie jaar woning zonder huur en alles wat nog thuis is van mij » ;

Aangezien de betwisting enkel rijst betreffende de bedoeling van den afgestorvene wanneer hij aan den aanlegger overliet « alles wat nog thuis is van mij » ;

Aangezien volgens aanlegger, hiermede de meubelen bedoeld worden welke decujus in zijne woning te Asch kolonie bezat waar hij sedert enkele jaren als waker dienst deed terwijl verweerders volhouden dat er zich nog meubelen van decujus bevonden in het woonhuis van aanlegger waar decujus voorheen zijnen «thuis» had en dat enkel deze meubelen aan den aanlegger afgestaan zijn geworden;

Aangezien het niet uitgesloten is te besluiten met de verweerders dat decujus zijne vroegere woonplaats bij aanlegger steeds zijnen «thuis» noemde zoo het waar bevonden werd dat hij te Asch kolonie enkel een kamertje betrok hetgeen verweerders vragen door getuigen te mogen bewijzen;

Aangezien het nochtans de rechtbank als meer waarschijnlijk voorkomt voor het geval dat er nog meubelen van decujus in aanleggers woning werden achtergelaten dat bedoelde zin als volgt moet worden uitgelegd: «en alles wat nog bij hem thuis is van mij» vermits in den voorgaanden zin «en aan mijn pachter drie jaar woning zonder huur» het gedacht van decujus getrokken was op het tehuis van den aanlegger en dat hij alzoo natuurlijker wijze wilde voorkomen dat er eenige betwisting zou kunnen rijzen na zijnen dood aangaande den eigendom van al hetgeen ten huize van aanlegger zou aangetroffen worden;

Aangezien de toevoeging van het bijwoordje «nog» in den zin «alles wat nog thuis is» ongetwijfeld wijst op eene beperkte hoeveelheid meubelen enkel ten huize voorhanden en welke niet verplaatst zijn geworden;

Aangezien zoo het in die omstandigheid waar moest bevonden worden, zooals verweerders het aanbieden te bewijzen, dat er nog meubelen van decujus in aanleggers woonst voorhanden waren toen het testament werd opgesteld het klaar en duidelijk uitgemaakt is dat enkel deze meubelen door decujus bedoeld zijn geworden;

Aangezien de feiten 1°, 2° en 3° door verweerders aangehaald ter zake dienend en afdoende zijn en dat hen het bewijs door middel van getuigen dient toegestaan te worden;

Aangezien voor wat betreft het tweede punt van den eisch aanlegger drie onderscheidene kwijtingen voorbrengt ten gezamenlijken bedrage van 6.241,70 frank afgeleverd in de maanden November en December 1932 en Januari 1933 door den aannemer die herstellingen deed aan den eigendom van decujus betrokken door aanlegger, luidende als volgt: Ontvangen van Mr. Gabriels voor rekening of voor de rekening van Lambert (Hubert) Peeters, de som van....;

Aangezien door het afleveren dezer kwijtingen de schuld van decujus en bijgevolg ook deze zijner erfenamen tegenover den aannemer vereffend is, doch dat de vraag zich stelt of aanlegger door deze betalingen de schuldvordering heeft overgenomen;

Aangezien het bestaan van een uitdrukkelijk of stilzwijgend mandaat geenszins ingeroepen wordt;

Aangezien eene vrijgevigheid vanwege aanlegger tegenover zijnen eigenaar wiens schuld hij betaalde, niet verondersteld kan worden zoodat hij als schuldeischer van verweerders moet aanzien worden op voet van art. 1236 en 1375 B. W., in geval hij bewijst zich in de rechten van den schuldeischer te hebben doen stellen of zoo hij kan doen aannemen dat hij

zonder daartoe last ontvangen te hebben, de belangen van zijnen huiseigenaar heeft waargenomen;

Aangezien in het onderhavig geval eene overeenkomstelijke evenals eene van rechtswege in plaatsstelling uitgesloten is en dat er bijgevolg enkel te onderzoeken blijft of aanlegger als negotiorum gestor van den eigenaar kan beschouwd worden;

Aangezien dergelijke zaakwaarneming door alle rechtsmiddelen, getuigen en vermoedens inbegrepen mag bewezen worden, doch dat aanlegger zulks niet aanvraagt noch beweegredenen doet gelden waaruit zulk een vermoeden zou spruiten;

Aangezien het feit dat de eigenaar nog maanden lang beleefd heeft nadat de betalingen hadden plaats gehad dat hij voortdurend in de beste betrekking gebleven is met den aanlegger en vooral dat deze ongeveer acht maanden heeft laten voorbijgaan na het overlijden van den eigenaar alvorens gewag te maken dezer schuldvordering het vermoeden doet ontstaan dat hier evenmin van eene zaakwaarneming sprake kan zijn;

Aangezien bijgevolg dit gedeelte van den eisch van nu af reeds als ongegrond voorkomt;

Om deze beweegredenen:

De Rechtbank de gehuwde verweersters als behoorlijk gemachtigd beschouwende alle verdere besluiten verwerpende,

Verklaart aanlegger ongegrond in het tweede gedeelte van zijnen eisch;

En alvorens uitspraak te doen betreffende het eerste punt: Machtigt verweerders de feiten, 1°, 2° en 3° hunner besluiten te bewijzen te weten:

1°) Dat H. Peeters reeds in 1927 bij Gabriels inwoonde en er een aanzienlijk aantal meubels bezat terwijl nochtans hij reeds werkzaam was als nachtwaker in de kolonie waar hij insgelijks meubels had in zijn klein vertrek;

2°) Dat een gedeelte der meubelen zich bevindende bij Gabriels naar de kolonie vervoerd werden om dit kamertje te stoffeeren maar dat er tot nog toe nog immer zich meubelen van H. Peeters bij Gabriels bevonden;

3°) Dat Hubert Peeters op zijn sterfbed verklaarde dat de meubelen waarvan sprake in zijn testament slechts diegenen waren die zich toenmaals bevonden bij Gabriels;

Behoudt het tegenbewijs dezer feiten voor aan aanlegger door dezelfde rechtsmiddelen;

Benoemt den heer Kellens, of welkdanig ander rechter of bijgevoegd rechter ook aan te duiden door den heer Voorzitter der Rechtbank in geval van belet om het getuigenverhoor te houden;

Behoudt de kosten voor;

Verzendt de zaak naar den algemeenen rol.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

29 October 1934.

Voorzitter : M. de Crombrugghe de Looringhe.

Rechters : Mters Verstraete en Axters.

Pleiter : Mter G. Verougstraete.

1°. ONVERDEELD MEDEEIGENDOM. — VERKOOP VAN EEN ANDERS ZAAK. — NIETIGHEID.

2° VERKOOP VAN EEN ONROERENDE ZAAK.— HERVERKOOP. — OVERSCHRIJVING DOOR DEN TWEEDEN KOOPER. — GELDIGHEID. — BETREKKELIJKE NIETIGHEID VAN DE EERSTE VERKOOPING.

1° *De verkoop van een onverdeeld medeigendom door een der eigenaars, is nietig voor het deel dat hem niet toebehoort.*

Deze nietigheid kan zich uitstrekken tot de geheele verkoop, als de koper de onverdeeldheid niet kende en het deel van den verkooper in den medeigendom afzonderlijk niet zou gekocht hebben.

2° *Wanneer een zelfde onroerend goed tweemaal verkocht wordt en slechts van den tweeden verkoop akte wordt opgesteld en overschrijving gevraagd op het hypotheekkantoor, dan blijft de eerste verkoop van kracht voor de handelende partijen en kan de koper er de nietigheid van aanvragen.*

Defever t/ Lingier.

Overwegende dat verweerder behoorlijk gedagvaard is, doch niet verschijnt en geen pleitbezorger heeft gesteld;

Overwegende dat verweerder op 23 Augustus 1934 met aanlegger overeenkwam betreffende de verkoop van eene weide gelegen te Steene, lags de baan van Oostende naar Gistel voor de prijs van 14.500 fr. per gemet;

Overwegende dat aanlegger in de meening verkeerde, dat de geheele te koopen oppervlakte aan verweerder toebehoorde, waar deze integendeel alleen een onverdeeld medeigendom had van 5/8 en het vruchtgebruik van het overige;

Overwegende dat bovengemelde overeenkomst luidens art. 1599 Bwb. nietig is voor de 3/8, welke toebehooren aan derden; dat aanlegger in pleidooi verklaard heeft af te zien van zijne vordering notariële akte te verlijden en alleen nog de nietigheid inroept en de veroordeeling van verweerder tot eene schade-loosstelling van 40.000 fr.;

Overwegende dat de koper gerechtigd is ook de nietigheid aan te vragen van den koop van het deel dat den verkooper wel toebehoorde, op voorwaarde dat hij de onverdeeldheid niet kende en het bewijs levere dat hij het deel van verkooper afzonderlijk te koop geboden, niet zou gekocht hebben; dat dit bewijs niet is geleverd; (Planiol et Ripert: Droit civil français, T. X, n° 51);

Overwegende dat echter verweerder na de overeenkomst met aanlegger en in overeenstemming met zijne medeigenaars dezelfde weide, daags na de betekening der dagvaarding op 18 September 1934, openbaar te koop heeft aangeboden, doch naliet op 3 October 1934 de toeslagzitting te houden, om in de plaats zijn deel in den eigendom aan zijne medeigenaars uit ter hand te verkoopen; dat hiervan akte werd verleden en overschrijving geschiedde op het hypotheekkantoor;

Overwegende dat dientengevolge de overeenkomst van 23 Augustus 1934 voor de vroegere medeigenaars van gedaagde, zoo zij ter goeder trouw hebben gehandeld, van geener waarde is (art. 1, Wet 16 Dec. 1851, gew. art. 4 Wet 8 Juli 1924), doch immer van kracht blijft voor de handelende partijen; dat aanlegger dus gerechtigd is er de nietigheid van aan te vragen en de veroordeeling van gedaagde hem voor

de schadelijke gevolgen dezer handelwijze te vergoeden; (Martou: Privilèges et hypothèques: T. I, n° 81);

Overwegende dat echter de gevraagde vergoeding van 40.000 fr. overdreven is en de schade van aanlegger zeker de 10.000 fr. niet te boven gaat;

Om deze redenen, de Rechtbank,
Verleent verstek tegen gevraagde, die niet verschijnt en ten profijte van dien,

Verklaart dat de overeenkomst van 23 Augustus 1934, nietig is dientengevolge veroordeelt gedaagde aan eischer de som van Tien duizend frank ten titel van schadevergoeding te betalen, alsmede de rechterlijke intresten en de kosten,

Gelast den deurwaarder ter zitting met de betekening van dit vonnis aan de niet verschijnende partij.

Verklaart dit vonnis uitvoerbaar behalve voor de proceskosten bij, voorraad, niettegenstaande verzet of beroep en zonder borgtocht.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

7de Kamer. — 16 November 1934

Voorzitter: M. Meulenberghs.
Referendaris: M. J. V. Janssens.
Pleiters: Mrs Torczyner en Jacob.

ORDERBILJET. — BETALING. — VOORSCHRIFTEN BETREFFENDE WISSELS. TOEPASSELIJK.

De bepalingen betreffende de betaling van wissels zijn toepasselijk op het orderbiljet, niettegenstaande in de opsomming van art. 83 van de wet van 20 Mei 1872 het woord «betaling» niet voorkomt.

Menkin t/ Hendrickx.

Gezien de geboekte dagvaarding op negen en twintigsten Oktober 1900 vier en dertig betekend, en strekkende tot de betaling van een orderbiljet ten beloope van 2953,— franken door verweerder onderschreven;

Aangezien verweerder het gevorderde schuldig erkent te zijn, doch de gunst aanzoekt zich door maandelijksche betalingen van 250 franken te mogen bevrijden;

Aangezien eischer het verleen van betalingstermijnen bestrijdt met de aanvoering dat het door een loutere vergetelheid is dat de wetgever in artikel 83 der wet van 20 Mei 1872 niet naar artikel 48, derzelfde wet verwijst en dat het de Rechtbank behoort het gepleegde verzuim te herstellen;

Aangezien uit de bespreking ter Senaatszitting op 14 Mei 1872 blijkt dat de heer Minister van Justitie De Lantsheere, de verslaggever Baron d'Anethan en senator Dolez het eens waren om te verklaren dat de afschrijver het woord «paiement» overgeslagen had en dat de wil van den wetgever wel was dat de voorschriften op de betaling der wisselbrieven toepasselijk op het orderbiljet zouden zijn;

Om deze redenen.

Verwijst de Rechtbank verweerder aan aanlegger te betalen de som van drie duizend twee en dertig frank 10 centiemen (3032,10 franken) bedrag, met de kosten, van een wissel aangenomen en bij niet beta-

ling geprotesteerd, samen met de verwijlntresten vanaf protestdatum, de gerechtelijke intresten en de kosten des gedings, tot heden op honderd drie en twintig frank 20 centiem;.

Verklaart het vonnis, behalve voor de veroordeeling tot de kosten, uitvoerbaar niettegenstaande beroep en zonder zekerheidstelling.

UIT DE PERS

In de «Morgenpost» van 7 December verscheen het hiernavolgend artikel:

EN DE VERVLAAMSCHING VAN HET GERECHT IN DEN SENAAT?

**Er is tegenstand in de commissie van den Senaat.
Zal er weer een bittere strijd opflakkeren?**

De Senaat is reeds een paar weken aan het werk, en er is een heel agendum van te behandelen zaken en ontwerpen. De Commissie van Justitie is bijeen geweest maar uit onze informatie blijkt dat er nog niet veel kans is op eene spoedige publieke behandeling van het ontwerp tot hervorming van de talenregeling in rechtszaken zooals dit door de Kamer aan den Senaat voor goedkeuring is overgemaakt.

Het is jammer dat men niet inzielt hoe dit alles nadeelig inwerkt op het vertrouwen. Wanneer, na vinnigen strijd in commissies, herhaaldelijk opnieuw bijeengeroepen en vervolgens in een speciale, verruimde commissie, nadien in de Kamer, het ontwerp volgens de voorstellen der commissie waar de heer Marcq als verslaggever optrad, werd aangenomen, hadden alle Vlamingen verwacht dat de Senaat met bekwapen spoed het ontwerp zou goedkeuren, zoodat het nieuw rechterlijk jaar 1934-1935 in feite reeds onder het nieuw taalregime zou zijn ingezet.

De Senaat is toen echter met vakantie gegaan zonder dat de hooge vergadering in staat was gesteld het ontwerp tot vervlaamsching van het gerecht af te handelen. Misschien zou dit anders zijn verlopen indien er toen een Senaatsvoorzitter was geweest die wat meer dan de heer Digneffe, voelde voor Vlaamsche aangelegenheden. Want de heer de Broqueville heeft altijd volgehouden dat hij dadelijk na de stemming in de Kamer bij den Senaatsvoorzitter heeft aangedrongen op spoedige en ongewijzigde aanneming in den Senaat.

De heer Bovesse, die in de Kamer tegen het ontwerp stemde, omdat de Vlaamsche rechterzijde sommigen zijner Waalsche desiderata niet had ingewilligd, was intusschen minister van Justitie geworden en hij had tegenover den toenmaligen regeeringsleider en zijn Vlaamsche collega's in de regeering, de verplichting aanvaard het Kamerontwerp loyaal te verdedigen in den Senaat als Minister van Justitie, met voorbehoud van een tweetal punten — deze waarom hij had tegengestemd in de Kamer — die hij aan het vrije oordeel van den Senaat zou overlaten, maar waartegen hij zich als Minister van Justitie niet zou verzetten.

* * *

Hoe groot zijn de kansen van het ontwerp in den Senaat?

In een vorige zitting der commissie van Justitie is de heer Jozef De Clercq (uit Ninove) aangeduid geweest als verslaggever, met nauwelijks één stem meerderheid tegen den heer Crokaert, een bewijs hoe het in de commissie gesteld is. Een Vlaming als verslaggever, slechts met 1 stem meerderheid

De vaste commissie van Justitie van den Senaat, die

het wetsontwerp moet behandelen, is op dit oogenblik samengesteld als volgt: Voorzitter: de heer Ligy; ondervoorzitter: de heer Van Fleteren; secretaris: de heer de Selys-Longchamps. De leden zijn: de heeren Coenen, Crokaert, De Clercq J.-J., De Clercq Jos., Disière, Gillon, Hanquet, Hénault, Hicguet, Houben, Lalemand, Lebeau, Lebon, Legrand, Orban, Meyers, Rolin, Mevr. Spaak en de heer Vinck.

De leden der commissie zijn nu in het bezit van het verslag De Clercq en eergisteren Woensdag is de commissie reeds kunnen overgaan tot de bespreking hiervan door het feit dat de verslagen omtrent vroeger ingeschreven wetsontwerpen of wetsvoorstellen niet klaar waren.

De uitslagen van verscheidene leden laten vermoeden dat de oppositie van Walen en Franschegezinde Brusselsaars en Vlamingen aanzienlijk zal zijn.

Met verbazing hoorden wij van de kortzichtige oppositie van socialistische leden der commissie (het is de heer Rolin die den toon aangeeft voor deze oppositie). Wij vragen ons af hoe het mogelijk is dat socialistische mandatarissen het belang van de arbeidende klas, die zij zeggen te vertegenwoordigen, kunnen overeen brengen met de onmogelijke toestanden die thans voor de Vlamingen in rechtszaken nog steeds voortduren, hoe zij deze oppositie vereenigbaar achten met hun democratische overtuiging.

De bespreking zal in de commissie worden voortgezet op Woensdag, 12 December a.s.. Daarna zal men zich een beter denkbeeld kunnen vormen van de houding der commissie, en van de verhoudingen tot het Kamerontwerp. Het zou echter wenkeliijk kras zijn, en verregaande gevolgen hebben, wanneer de commissie van den Senaat weder het werk van de Kamer zou ongedaan maken. Dit zou ons terugleiden tot de toestanden van vóór 1929 wanneer de Senaat telkens uiteenrafelde wat de Kamer moeizaam had afgewerkt. Het zou ons ook terugleiden tot het bitter en halstarig Vlaamsch verzet van toen, dat niet veel verschilde van een toestand van Vlaamschen burgeropstand.

We leven thans in omstandigheden waarin de bevolking buitengewoon prikkelbaar en zenuwachtig is geworden, en als de Senaat nu ook nog voor 'n Vlaamsch politiek drama gaat zongen, vraagt men zich af waarop dit alles zal uitloopen.

Begint de Senaatscommissie te knoeien dan kan men zich echter verwachten aan een strijd in regel van geheel het Vlaamsche land.

INGEZONDEN BIJDAGEN

DE CRISIS VAN HET GERECHT IN FRANKRIJK

Het hoeft geen betoog dat de laatste gebeurtenissen in Frankrijk het vertrouwen in het gerecht hebben geschokt. De zoogenaamde schandalen, die aan den dag kwamen rond de meest vooraanstaande personen van de rechterlijke wereld, hebben een betreurenswaardigen weerslag uitgeoefend op het gevoelen van eerbied voor de rechterlijke macht. Niet alleen minderen en kleinen werden in het gedrang gebracht, doch hoofdzakelijk ging de strijd om dezen aan wie de leiding der rechtsbedeeling is toevertrouwd. Het onbehagelijk gevoelen door dezen gemoedstoestand verwekt diende verwijderd door een uitdrukkelijke verklaring van de hoogste macht.

Het is de heer Pernot, de nieuwe minister van Rechtswezen, die in een rondschrijven in vlijmende bewoordingen het euvel heeft aangeklaagd en een energieke tegenwerking heeft ingeleid. De «Gazette

du Palais» van 25 en 26 November 1934 behelst dit stuk dat in eenige mate historisch zal blijven. In enkele trekken situeert de heer Pernot het kwaad:

«*Quelques défaillances isolées, hâtivement généralisées par une opinion publique que de trop nombreux scandales avaient légitimement émue, ont affaibli la confiance de la nation dans la justice.*»

Een buitenstaander bij het lezen van een zulkdanige verklaring moet wel het besef krijgen dat er iets onregelmatigs in het rechterlijk raderwerk schuilt, te meer dat de Minister van Rechtswezen zelf niet geaarzeld heeft het kwaad aan te klagen.

Het rondschriven gericht aan de Heeren Procureurs-Generaal geeft blijk van den onwrikbaren wil van den minister om het kwaad uit te roeien door alle mogelijke middelen en dit onverwijld, ja, oogenblikkelijk. Er kan geen spraak meer zijn van een goedgezakkige praktijkuitoefening, doch zonder dralen en met den noodigen ernst en het besef van verantwoordelijkheid moet aan het werk gegaan. Niet de minste laattijdigheid, niet de minste zwakheid, geen enkele nalatigheid zelf, mogen nog geduld worden. De heeren Procureurs-generaal worden verzocht er op te waken dat hun substituten een zeer stipte aandacht zouden schenken aan de klachten die hun onderworpen en de dossiers die hun toevertrouwd worden. De experts moeten binnen een normalen tijd hun verslagen indienen. Er moet een einde komen aan de eindeloze expertisen bijzonder in financiële zaken. Alle inmenging van politieke invloeden in het gerecht dient ten strengste geweerd en de magistraten, om waardig van hun ambt te zijn, hoeven blijk te geven van een besef van zelfbewustzijn en van verantwoordelijkheidsgevoelen.

De heer Minister wenscht volstrekt dat de minste tekortkomingen hem zouden kenbaar gemaakt worden opdat hij zonder dralen de noodige maatregelen zou kunnen treffen.

Uit dit alles blijkt dus dat een nieuwe geest de Franche rechtswereld wil beheerschen en dat de beste krachten zich beijveren opdat de traditiën van onpartijdigheid en bevoegdheid zouden bewaard blijven.

BALIELEVEN

VLAAMSCHER CONFERENTIE VAN DE BALIE BIJ HET HOF VAN BEROEP TE GENT

Plechtige Openingszitting

Op Zaterdag, 8 December laatstleden, hield de Vlaamsche Conferentie van de Balie bij het Hof van Beroep te Gent, hare plechtige openingszitting.

Deze plechtige vergadering, die gehouden werd in een

der stemmige zalen van het Hof van Beroep, waar de lichte tinten van een overweldigend groot schilderij aan de voorname atmosfeer een opgewekte glimp toevoegen, werd ten vier ure geopend door den Voorzitter van de Conferentie, Mter Kluyskens.

Aanwezig waren in de zaal onder meer, de heer Eerste Voorzitter van het Hof, Ridder de Haerne, de heer Kamer-voorzitter Lagae, de heeren Raadsheeren Verbeke en Langeroock, de heer Procureur-generaal Ridder van Elewycq, de heeren advocaten-generaal Remy en Debie, de heer Voorzitter der Rechtbank van Eersten aanleg De Ruyck en de heer Procureur des Konings De Heem.

Afgevaardigden van de zusterconferenties van Brussel en Antwerpen en van de Conferentie du Jeune Barreau van Gent, waren aanwezig.

Na de aanwezigen een hartelijk welkom te hebben toegestuurd, richtte de heer Voorzitter zich vooral tot de jongeren. Na vervolgens de in den loop van het verlopen jaar, overleden Confraters en vrienden te hebben herdacht, verleende de heer Voorzitter het woord aan den spreker Mter Paul Van Wymeersch.

Als onderwerp van deze spreekbeurt was aangekondigd geworden «De korporatieve staat in Oostenrijk». In werkelijkheid gingen de beschouwingen van Spreker ver boven 't aangekondigde kader uit en werd het een stevig-gebouwde en klaar voorgebrachte bespreking van het korporatisme in het algemeen en van de praktische toepassingen die er tot heden van werden gemaakt niet alleen in Oostenrijk, maar ook in Italië en in Portugal.

In een der eerstvolgende nummers zal het Rechtskundig Weekblad de belangwekkende rede van den heer Van Wymeersch in haar geheel afdrucken.

De schitterende voordracht van Mter Van Wymeersch vond bij de talrijke toehoorders een gul en waardeerend onthaal.

De heer Voorzitter bedankt Spreker en onderlijnde het nuttige van dergelijke studies die toelaten de nieuwe stroomingen in de politiek te toetsen en te ontleden. Hij zag er een gelukkige strekking van de jongeren in om zich niet ondoordacht op nieuwe theoriën te werpen, maar deze nieuwe theoriën te ontleden en ze enkel een beredeneerde sympathie te betuigen.

Eindelijk nam ook nog de heer Stafhouder der Balie het woord. In zeer gelukkige termen sprak de heer Stafhouder tot de jongeren, die in de huidige zwarte tijden aan het begin van een interessante maar zware loopbaan staan. Hij wenschte eveneens Mter Van Wymeersch hartelijk geluk.

Na de spreekbeurt van den heer Stafhouder, werd de vergadering geheven. Zij was werkelijk een goed geslaagde vergadering, een blijk van de levensvatbaarheid van de Vlaamsche Conferentie te Gent en van de vruchtbare werkkraft van haar Voorzitter, Mter Kluyskens, en van haar Secretaris, Mter Stragier.

Zonder banket is echter geen enkele openingszitting «afgewerkt». Op het banket der Vlaamsche Conferentie van Gent, ging het er dit jaar buitengewoon jolig toe. Smakelijke spijzen, goede zuidersche wijnen — met een volstrekt boykot van elke Rhyn of Mosel, tot groot ongeluk van mijn parlementairen tafelgebuur — welsprekende speechn (Nederlandsche, Gentsche, Brusselsche, Fransche en... Wenkrechtersraadsche...). En bij het drinken van de mokka eindigt... de taak van den verslaggever. H. J.

PAS VERSCHENEN :

R. VAN DE PUTTE: De Nieuwe Deutsche Wetgeving

In de serie van de Vlaamsche rechtskundige bibliotheek, uitgegeven door het
«Rechtskundig Weekblad».